

► rafa

wał lub grzbiet podmorski, czasem wyniesiony nieco ponad poziom morza, szerokości do 2 km i długości do 2 tys. km, powstały z nagromadzenia wapiennych szkieletów organizmów rafotwórczych

► Wielka Rafa Koralowa

Great Barrier Reef, największa bariera koralowa na Ziemi w Morzu Koralowym; ciągnie się wzdłuż północno-wschodniego wybrzeża Australii (stan Queensland), od Cieśniny Torresa do zwoznika Koziorożca, w odległości 10–260 km od lądu; długość ok. 2000 km, szerokość 2–150 km, powierzchnia 200 tys. km²; głębokość laguny ok. 50 m; składa się z wielu tys. raf koralowych (większość znajduje się pod wodą i wynurza tylko podczas odpływu) i ponad 600 wysp; powstawała od końca ostatniej epoki lodowej wskutek podniesienia poziomu morza

ZOBACZ TEŻ

[atol](#)

Współcześnie najczęściej spotykane są rafa **koralowe**, zbudowane głównie ze szkieletów koralu madreporowych i glonów z typu krasnorostów (skalinek); wolne przestrzenie między szkieletami koralu i glonów wypełniają szczątki szkieletów szkarłupni, mięczaków, skorupy otwornic, piasek i muł wapienny pochodzący z niszczenia szkieletów oraz osady pochodzenia chemicznego; podstawowymi warunkami niezbędnymi do powstania rafy są: temperatura wody morskiej 25–29°C, dobre naświetlenie, przezroczystość i umiarkowany ruch wody, stabilne podłoże, a także niezbyt intensywna dostawa osadów z lądu; rafa występuje na obszarach szelfu strefy subtropikalnej i tropikalnej, po obu stronach równika (do 32°30' N i 30°S), głównie wzdłuż zachodnich wybrzeży Oceanu Atlantyckiego i Oceanu Indyjskiego oraz wokół wysp Oceanu Spokojnego. Rozróżnia się następujące typy raf: rafa **przybrzeżna** — wał obrzeżający ląd; rafa **barierowa** — wał biegnący wzdłuż lądu, oddzielony od niego płytką laguną (szerokości do kilkunastu km); największą rafą barierową jest ► **Wielka Rafa Koralowa** ciągnąca się na przestrzeni ok. 2 tys. km w pobliżu północno-wschodnich wybrzeży Australii; innym typem rafy jest ► **atol**, wał rafowy tworzący pierścień dookoła laguny. Wapienie organogeniczne, będące kopalnymi rafami, występują w osadach różnych okresów geologicznych, w Polsce — np. w utworach dewońskich w Górach Świętokrzyskich i kredowych w Tatrach.

1 Wielka Rafa Koralowa, zdjęcie satelitarne

2 Wyspy otoczone rafą koralową w grupie Ha'apai w archipelagu Tonga na Oceanie Spokojnym

3, 4 Rify koralowe Morza Czerwonego

1 2

3

4

» Rafael wiaśc. Raffaello Santi, Raffaello Sanzio, włoski malarz, rysownik, architekt

Jeden z najwybitniejszych artystów dojrzałego renesansu; doniosłą rolę w ukształtowaniu talentu Rafaela miało rodzinne miasto Urbino, które pod rządami księcia F. da Montefeltre było ważnym ośrodkiem nauki i sztuki, konkurującym z Florencją; początkowo nauki pobierał u swego ojca, Giovanniego, następnie u Perugina, od którego mógł przejąć umiejętność wiązania postaci z nasyconym światłem pejzażem; 1500–04 malował kompozycje religijne i portrety księcia Urbino; czteroletni (1504–08) pobyt we Florencji, zetknięcie się z dziełami Leonarda da Vinci i Michała Anioła oraz dynamiczną sztuką tego ośrodka artystycznego, ułatwiło Rafaelowi przełamanie tradycji malarstwa umbryjskiego; powstało wówczas wiele portretów i wizerunków Madonn, wyraźnie pod wpływem Leonarda da Vinci, są to m.in. portrety małżonków M. i A. Doni, *Madonna w ogrodzie*, czy *Piękna ogrodniczka*; od 1509 przebywał w Rzymie, w służbie papieża Juliusza II i Leona X; 1515 został mianowany konserwatorem starożytnych zabytków Rzymu; 1514–20 był kierownikiem budowy Bazyliki Św. Piotra. Zaprojektował m.in. w Rzymie: kościół S. Eligio degli Orefici (od 1509), kaplicę Chigi przy kościele S. Maria del Popolo (od 1512), willę Madama (1517) oraz we Florencji pałac Pandolfini (od 1518). Główne dzieła malarskie: freski w apartamentach papieskich (stanzach) w pałacu watykańskim — Stanza della Segnatura (1508–12, m.in. *Dysputa o najświętszym sakramencie*, *Szkoła ateńska*), Stanza d'Eliodoro (1511–14, m.in. *Wypędzenie Heliodora ze świątyni*), Stanza dell'Incendio (1514–17, m.in. *Pożar w Borgo*); freski w willi Farnesina (*Triumf Galatei* 1511–14), w Loggiach Watykańskich (1517–19, wraz z G. Romano i G. da Udine), gdzie wprowadził typ ornamentyki zwany groteską; liczne obrazy sztalugowe o tematyce religijnej (*Zaślubiny Marii — Sposalizio* 1504, *Złożenie do grobu* 1507); słynne obrazy Madonn, w których dążył do stworzenia idealnego typu postaci kobiecej (*Madonna del Granduca* ok. 1505, *Madonna Sykstyńska* ok. 1513, *Madonna della Sedia* 1516), oraz portrety osobistości Rzymu i Watykanu, które wnikliwie i z całą swobodą przekazują indywidualne cechy modeli, są to m.in.: *Portret kardynała* (prawdopodobnie Hipolita d'Este, ok. 1511), *Baldassare Castiglione* 1512–14, *Leon X z kardynałami Giulio de' Medici i Luigi de' Rossi* ok. 1518; 1515–16 wykonał kartony do tkanin (*Dzieje Apostolskie*) dla Kaplicy Sykstyńskiej. Rafael stworzył styl pełen harmonii, spokoju, powagi i klasycznego piękna; jego dzieła cechuje doskonałość formy i kompozycji; w późnych pracach wprowadzał ujęcia już manierystyczne, czego przykładem jest ostatnie dzieło *Przemienienie na Górze Tabor*, obraz który był tylko w części namalowany, gdy artysta zmarł, dokładnie w swe 37. urodziny, na atak febrzy; dzieło ukończył zapewne uczeń — G. Romano; twórczość Rafaela wywarła ogromny wpływ na sztukę europejską i jako obowiązująca norma piękna utrzymywała się aż do XIX w., stając się ważnym elementem malarstwa akademickiego.

ur. 28 III lub 6 IV 1483, Urbino
zm. 6 IV 1520, Rzym

(...) postępuję się ideą [piękną],
jaka się w moim umyśle pojawia.
Nie wiem, czy ma ona doskonałość
sztuki; staram się jednak by ją osiąść

- 1504–08** działał we Florencji
- 1508** wyjechał do Rzymu
- 1508–17** wykonał dekorację Stanz watykańskich
- ok. **1512–14** namalował portret Baldassara Castiglione
- 1514** został architektem Bazyliki Św. Piotra
- 1515** został konserwatorem starożytnych zabytków Rzymu
- 1517–19** wykonał dekorację tzw. Loggi w pałacu watykańskim
- 1518–20** namalował *Przemienienie Pańskie*

1 *Cudowny połów ryb*, fragment arrasu zaprojektowanego przez Rafaela dla Kaplicy Sykstyńskiej w Rzymie, ok. 1515

2 *Madonna ze szczygłem*, 1505

3 *Wygnanie Heliodora ze świątyni*, fresk w Stanza d'Eliodoro w Palazzi Vaticani w Rzymie, 1511–14

